

**Svar på herr krigsrådet D.
Fryxells utg. Species facti,
rörande förvaltning...**

Åkerhielm, Conrad,

27 B f a Br. 1836 Robertsfors

National Library
of Sweden

Svar på Herr Krigsrådet *D. Fryxells* utgifne Species Facti, rörande förvalt- ningen af Robertsfors-Verken.

Det återstod ännu för min ålderdom att erfara ett vedermäle af min fordna Med-Interessents i Robertsfors Bruk, Herr Krigsrådet Daniel Fryxells ilskenhet, att efter mångårigt kif och mina vedermödor för detta Bruksbologs gemensamma väl, och sedan allt var slutadt och han från Interessentskapet sig skiljt, han genom en bland allmänheten utspridd tryckt smädeskrift skulle vilja svärta mina förhållanden genom osanna uppgifter och vrängda framställningar, dem vanställa och liksom vilja påtruga opinionen ett vidrigt och nesligt begrepp om en sak, hvilken i ett ensidigt skick icke tillhör dess granskning. Jag ser mig därför nödsakad, att äfven genom trycket bringa samma allmänhet, å min sida, några upplysningar, för att sätta Hr Krigsrådet Fryxells förhandlingar och uppgifter i sin rätta dag.

För att undgå vidlöftighet torde några Bilagor, bäst reda saken, för dem som interessera sig för dess sanna beskaffenhet och att gifva rättvisa åt ett ämne, hvilket i sig sjelf är rent, och så rent, att det ej en gång af be-lackaren och krångelmakaren bör kunna invecklas, till oriktiga eller falska slutsatser.

Visserligen kan en del af hvad Hr Fryxell andrager, bäst besvaras genom tystnad och åtlöje; men sammanhanget med hvad han tillåtit sig skriva, erfordrar en någorlunda fullständig tillrättavisning.

I första punkten af sin adress till mig sammanrör Herr Fryxell om hvarandra åtskilda saker, hvarföre desse sönderdelas:

1:o Inteckningen är tagen och erhållen, med dåvarande Med-Interes-senten, Enkefru Landshöfdingskan v. Echstedts bifall eller medgifvande (se Bil. N:o 1).

2:o Inteckningssummans belopp är riktig, men Herr Friis har deraf ingen del. Documenterne innehafvas af vältänkande och högaktade män.

3:o Af den Inteckning, som innehafves af Hr Baron Reutersköld, för återstående köpeskillning, tillhör mig endast 9000 R:dr, och de ökade 4500 R:dr tillhör Echstedtske arfvingarne (se Bil. N:o 1).

4:o Att jag i förlagslån uppburit 12,000 R:dr är ock osanning (se Bil. N:o 2).

5:o Uppgiften på de 3 utmätningar, som för min räkning skulle gått i verkställighet vid Bruket, saknar all skynt af sanning.

Herr Johanson (se Bil. N:o 3) och afl. Hr Baron Wrede (se Bil. N:o 4) samt Herr Häggströms fordran, som var Bolagets, *icke min*, skuld gick endast till utmätning af det skäl, att Herr Fryxell nekade betala sin andel, hvarföre Bruks-Disponenten, för att undvika vidare trassel och rättegång, på detta sätt lät betala skulden och påföra Herr Fryxell sin andel, om hvilket förhållande han ingalunda är i okunnighet.

6:o Att jag "på det strängaste misstyckt och klandrat" det dispositionen, emot Bolagsreglornas föreskrift och med våld blef mig frånryckt, på så sätt, att Herr J. v. Echstedt mig ovetande uppreste till Bruket, satte sig i disposition af allt, befalle Inspectorerna (oaktadt mitt förbud) att lyda sina ordres, försälde mine tillverkningar af jern och bräder m. m. — bör ej förundra den rättsinte och vältänkande, hälst min rätt, igenom så olaglige och våldsamma åtgärder var på det högsta kränkt. Men deremot, att Herr Fryxell, tvärt emot sitt skriftliga erkännande, och icke uti en Bolagsstämma, eller utan min förnärmelse såsom arrendator af hans $\frac{1}{3}$, icke ägde rätt deltaga hvarken i öfverläggningar eller beslut, det oagtadt lät förläda sig af Hr v. Echstedt, att med dem instämma i rättskränkningen, det måste väcka förundran, och hvad bedömande skall man gifva den, som visat sig vara capable af en så dubbel handling? Herr Fryxell föreger väl till sitt rättfärdigande, det han insett nödvändigheten deraf, och derföre gillat saken. — Nå väl! men jag frågar, hvad heder och hvad vinst har Herr Fryxell här af skördat? — det förstnämde lemna jag till andras bedömande, det sednare är mig så mycket närmare bekant, som jag fått med Hr Fryxell dela ett lika öde, nemligen, att för Hr C. v. Echstedts första förvaltningsår, utan timade motgångar eller olyckor, såsom prof på dess skicklighet och omtanka, Bolaget stannat i en skuld af 22,160 R:dr, hvilket missöde sannerligen icke inträffat om jag efter Hr Fryxells förr afgifne skriftliga och muntliga önskan och anbud, bibehållit dispositionen, och till denna förmodan, lemna min föregående förvaltning ett ojäfaktigt vitsord (Bil. N:o 5). Att Hr Fryxell för öfrigt på det högsta ogillar Hr J. v. Echstedts uppförande emot mig, är ett vackert drag, och mig så mycket mindre oväntadt, som jag förmodar honom väl känna det vänskapliga och förtroliga förhållande, hvilket under hela min förvaltning, i öfrigt, rådt emellan mig och Echstedtska huset, samt att jag, genom en ärlig och oegennyttig förvaltning, högst väsentligt bidragit till Hr v. Echstedts och dess syskons nuvarande välstånd, hälst deras rena behållning, efter försäljning af deras andel, uppgår till några och 70,000 R:dr Riksg. Att jag härföre belönas med otacksamhet, minskar icke min tillfredsställelse att hafva gagnat dem.

Att Hr Fryxell icke kunnat personligen deltaga i alla vid Bruket öfvade våldsamerheter och oanständige bemötanden emot mig af Hr J. v. Echstedt, torde det egentliga skälet kunna återfinnas i det 100-mils afstånd, som legat mellan honom och stället; emedlertid blir den dubbla handling

han utöfvat, en liten artig anledning att han varit, hvad han velat vara, nemligen en prima causa till det onda som utöfvats.

7:o Då Hr Fryxell personligen var närvarande vid det tillfälle jag, för att undvika obehagliga rättegångar och vinna fred på mina gamla dagar, med Hrr v. Echstedt återgick genom den nämnde föreningen i ett vänskapligt förhållande, hade det, efter min tanka, väl varit hederligare och ärligare, då anmärka hvad nu sedermera efter 3 år, på ett så ohemult sätt framlägges, såsom alster af de i en svag hjerna fostrade suppositioner, för att, om möjligt vore, utbreda ovilja mot den, som ingen ovilja förtjent.

Huru jag med full rätt, och utan att på minsta sätt förnära mina Creditorer, ej eller Hr Fryxell som då var och jag hoppas ännu är min Debitor, pantförskref mina öfverflödiga Inventarier, för att genom försäljningen göra afbetalning på min verkliga skuld hos Hr Baron Reutersköld, förmodar jag är en sak, som alldeles icke tillhör Hr Fryxells bedömande, än mindre dess klander.

Uti 2:a punkten, visar åter Hr Fryxell sin vana eller utmärkta skicklighet, att framställa hvarje sak osann och vrängd. Förhållandet med hemmanets försäljning var nemligen den: att då köpare anmälte sig, öfverenskommo jag och Hrr v. Echstedt med honom angående villkoren, utan afgörande, under väntan på Hr Fryxells uppkomst, och enär den inträffade, infann sig äfven köparen ånyo, och det var uti Hr Fryxells närvaro som villkoren upplästes och af honom gillades, och jag vill minnas att sjelfva köpecontractet efter Hr Fryxells dictamen uppsattes och sedermera underskrefs af oss alla. Enär sådant förelupit, är det ju oförskämdt emot mig och gäckande mot allmänheten att framkomma med anmärkningar emot mig, sådane som dessa, och stämplar icke sådane anföranden alla de öfriga, värdige ett allmänt förakt.

Stället Qvarnudden var endast några få kappland sandjord, och af ingen skillings värde för Bruket.

Beträffande åter 3:e punkten, så förekommer, att den häruti nämnde uppsägning af Interessentskapet motverkades af mig, såsom stridande mot Bolagsreglornes bestämda föreskrift, och lika olaglig som overkställbar, utan det helas betydliga förlust och slutliga upplösning, hvilket af hvar och en som äger den minsta kännedom af Bruksrörelsen lätteligen bör kunna inses. Väl säger sig Hr Fryxell hafva gjort uppoffringar och förluster, men förbigår att nämna hvarutinnan dessa bestått; ty på sjelfva Egendomen har det väl icke kunnat vara, enär dess reveny under 14 års tid visar sig, enligt Bilagan N:o 6 hafva varit R:dr 43,135. Skulle dessa, som jag tilläfväntas gissar, bestå uti skjutspenningar, friskt vivere, douceurer, trakteringar vid behöfliga eller icke behöfliga tillfällen, granna krigsrustningar, stridshandskar, sporrar m. m., som väl står tillsammans med Münckhauserier och dylikt, så lär det vara omständigheter som ej kunna framställas i något

slags sammanhang med Bruksförvaltningen och dess angelägenheter. En stor skillnad företer sig dock alltid mellan denna ryktbara Baronens och Hr KrigsRådets skrifter, nemligen att den ene skref för att roa och den andra för att skada. Båda vinna åtlöje, men dock ur helt olika synpunkter.

Äfven jag har sagt mig gjort uppoffringar, men dem vill jag något närmare uppgifva, såsom t. ex. i anseende till min Med-Interessent Fryxell nemligen, att ehuru arrendecontractet ålägger honom, att för sin del, delta i större nybyggnader, och jag under arrendetiden uppfört ett nytt Sägverk samt en ny Rostugn, hvilka tillsammans enligt Bruksböckerne kosta 18,000 R:dr (flera andra nybyggnader att förtiga), har Hr Fryxell igenom de af mig, uti ändamål att vinna fred och undvika rättegång, ingångne föreningar af d. 1 och 8 October 1832, fått en eftergift af ej mindre än 6,000 R:dr, och enär de 1,500 R:dr derifrån afdragas, hvilka i och för dessa byggnader äro afbetalte, återstår min uppoffring och Hr Fryxells besparing eller vinst R:dr 4,500.

Hvad vidare Hrr Löjtnanter C. & J. von Echstedt angår, så är för fredens vinnande och rättegångs undvikande att observera: att å de anmärkingar som gjordes å den afgångne Inspektoren Häggström, hade han den skickligheten, att, oaktadt flere påminnelser, undvika svaromåls afgifvande, till dess fatalierne af mig voro förlorade, hvilket jag, i det hela tagit, ansåg likgiltigt, häst Häggström, om han äfven blifvit dömd, som jag betvillar, saknat all tillgång att någonting betala.

Häraf begagnade sig likväl Herrar von Echstedt och föreskrefvo mig 2 alternativer, antingen rättegång härom eller ock att contant betala 1,500 R:dr, hvilket sednare jag antog. Derjemte måste jag afstå $\frac{1}{4}$ af det så kallade disponent-arfvodet med 150 R:dr, och således då min uppoffring på denna lott blef 1650 R:dr, blef den tillsammans med föregående 6,150 R:dr.

Dessa upplysningar, nu framkallade af Hr Fryxell, torde visa, huru jag varit behandlad, och det tyckes ännu ej göra honom nog, att jag ej lidit mera, eller än närmare kunnat åtkommas.

4:o Då första frågan, om jag uppfyllt öfverenskommelsen af d. 8 Oct. 1832, icke kan bestridas, måste den andra deremot besvaras med nej. Fordrar Hr Fryxell, att jag skolat göra mer än som i öfverenskommelsen var föreskrifvit? — Om också anspråket vore så beskaffat, kullkastas ingalunda deraf arrendecontractets 6 §, som ålägger Hr Fryxell att betala öfverstigande inventarier. Men då detta med flere ämnen nu äro under Kongl. HofRättens pröfning och afdömande, anser jag ej tillständigt att här vidare på förhand afhandla detta ämne. — Ändan kröner verket.

Jag skulle väl också kunna fråga: huru har Hr Fryxell uppfyllt den nämnde öfverenskommelsen? — Kanske derigenom, att han förnekat det obestriddliga i dess 6 § och vägrat betala det deruti tydligen utstakade priset på Sägstock. För att göra denna klara sak tvistig, lät ju Hr Fryxell

ett år efter öfverenskommelsens upprättande, afhöra vittnen; men voro desse vid vittnestillfället rediga? — en af dem var ju icke ens tillstädes vid sjelfva föreningens uppsättande? — var icke vid något annat tillfälle, med annan hand och med annat bläck, tillsatt det ordet *framlemnad* på den af Hr Bergvall, på begäran upprättade, och af mig godkände jemnförelsen, öfver skillnaden i våra räkningar, dock med förbigående af Bergvalls tydliga tillkännagifvande vid underskriften, att räkningen på Hr Fryxells begäran var uppställd, utan att jemnförelsen då ännu var skedd med *mina räkningar*; och är icke detta förhållande, äfven nu under Kongl. HofRättens utredning.

Uppgiften att jag af Hr Fryxell emottagit 1000 R:dr B:co till Sägverkets *fullbordan* är sanningslös; ty enligt öfverenskommelsens första punkt, voro desse utbetalte för de redan *verkställda* byggnader och för att Sägbyggnaden skulle till månadens slut *fortgå*, och var enligt hvad förr är nämndt, derföre en ringa ersättning. Det måste vara, endast för att villa och vränga, som Hr Fryxell icke låtsar märka, att han förstår skillnaden på orden *fullborda* och *fortgå* till bestämd tid.

Att jag varit nödsakad, att med mine f. d. Med-Interessenter hafva rättegångar, hoppas jag att Läsaren skall af det föregående inse; äfvensom att det, såsom disponent, varit min pligt, att från de bägge afgående Inspectorerne (Häggström och Widelund) fordra redovisning och ansvarighet, utan att det kan hänföras till rättegång, eller vara förnärmande för någon annan än den, hvilken byggt en så beskaffad vänskap med desse, som Hr Fryxell under sitt vistande vid Bruket.

En omständighet uti Hr Fryxells adress till Herrar v. Echstedt, påkallar äfven en upplysning från min sida, nemligen beträffande en af Herr Fryxell *egenhändigt* gjord förändring af datum på en officiel handling. Men den allmänt högaktade och fridälskande Domaren i orten har emedlertid kastat en slöja öfver förseelsen, och jag respecerar detta ädelmodiga handlingssätt.

Jag återoppar slutligen mitt anförande till Bolagsstämmo-protocollet d. 22 Febr. 1854, så lydande:

«Efter det jag nu med sanningens osminkade språk tror mig hafva visat den mig gjorde beskyllning att hafva börjat rättegången, vara falsk, så väntar jag och högtidligen uppmanar Herr KrigsRådet Fryxell, att, om han kan, med sanning vederlägga ett ord af hvad jag derom sagt, hvarförutan han ej äger rätt till min aktning, eller att af mig anses för en rättskaffens man.»

Svar härå, har uteblifvit.

Sådan är egentliga halten, af de upplysningar Hr Fryxell velat bringa allmänheten, — till hvars bedömande, jag i det föregående ansett

mig både nödsakad och villig att lemna dessa bidrag, på det att både opartiskheten, äran och rättvisan må utöfva sin makt.

Jag är trött af år och lidanden, samt önskar endast att mitt gråa hufvud, som lutar till grafven, må obefläckat af skändaren finna ett hvilorum i den fosterjord åt hvars försvar jag offrat mina krafter, och som jag i min mohn gagnat. Mitt skumma öga och min darrande hand har emedlertid tecknat dessa rader, under hopp att de, fastän ofullkomlige, åtminstone läsas af någon, som behjertar hvad en nära 80-åra redlig man måste känna smärtsamt, att vid slutet af sina dagar finna sig anfallen af oförskämdheten. — Och nu, sedan det till ingen ting kan gagna Hr Fryxell, att utgjuta sin, länge skickligt nog dolda galla, måste det vara, för att tillfredsställa sitt eget hjerta, som han blottar det.

I de kretsar der jag har äran umgås, har jag aldrig hvarken kunnat eller velat utbreda Hr Fryxells skam — han har likväl velat påbörda mig en sådan inför allmänheten, och till den ändan utdelat sin så kallade «*Species Facti*,» på sanningens bekostnad. Det tyckes som ingen ting vore heligt för honom och för dem som gå hans ärender.

Efter denna skäligen fullständiga vederläggning borde jag väl kunna förmoda, att skriftväxlingen oss emellan skulle vara fulländad, ehuru den som skrifer såsom Hr Fryxell, sannolikt aldrig kan veta när han bör sluta. — Jag deremot bör nu sluta; och lyckönskar Interessentskapet, att ej vidare vara blottställdt för lömska efterräkningar af någon Bolagsman. — Jag hoppas, med förtroende till de nya Bolagsmännen, att lugnet skall tillhöra mina få återstående dagar, och otacksamheten, om den ånyo ville uppträda från gammal rot, skall ej störa det. — Under dessa önskingar är det ock nu, jag härmedelst tager afsked af Herr KrigsRådet Daniel Fryxell.
Stockholm den 13 Mars 1836.

CONRAD ÅKERHJELM,

18-årig Disponent af Robertsforss-Verken.

Bil. N:o 1.

Uppvist vid Bygdeå HäradsRätt den 1 October 1835.

Härmedelst lemnas Herr Öfverste Åkerhjelm rättighet att taga inteckning, uti sin 7:del i Robertsforss och Johannesfors Bruksegendomar med underlydande lägenheter efter de 9,000 R:dr B:co såsom återstående köpeskilling till Major A. Reuterskjöld, för hvilka Herr Öfversten häftar. Robertsforss den 30 September 1835.

Jeanne M. v. Echstedt,
född Löfvenhjelm.

genom Carl v. Echstedt,
Löjtnant.
(Sigill.)

Bil. N:o 2.

År 1852 ingick Herr Öfverste Conrad Åkerhjelm ett Förlags-Contract å Banco Riksdaler 12,000 med undertecknade, hvilket likväl kort der-
efter genom vänlig öfverenskommelse upphäfdes; på detta Contract förskjöto
vi till Herr Öfversten den 1:sta Febr. 1852 B:co R:dr 3,000, hvilken
summa till oss återbetaltes den 8:de i samma månad, intygas på begäran,
Stockholm den 1:sta Martii 1856.

D. Erskine & C:o.

Bil. N:o 3.

Att vi, för de fordringar vi ägt hos Herr Öfversten och Riddaren
Conrad Åkerhjelm, aldrig sökt någon utmätning vid Robertsforss Bruk,
intygas på begäran. Stockholm den 29:de Febr. 1856.

Gust. & Carl Johanson.
Grosshandlare.

Bil. N:o 4.

Att så vidt mig kunnigt är, någon utmätning icke skett vid Roberts-
forss Bruk, i afseende på någon fordran, som Herr Baronen och Öfverste-
Löjtnanten m. m. Casper Wrede skall ägt hos Herr Öfversten och Rid-
daren Conrad Åkerhjelm; det varder härmed sanningsenligt intygat utaf
mig, som i flere år haft befattning med alla affairerne för Herr Baronen
Wrede. Stockholm den 9:de Martii 1856.

J. Er. Moberg.

Lika lydande med Originalerne betyga

Carl Bergwall,
Revisor.

E. J. Wulf,
Br. Inspector.

Bil. N:o 5.

Utdrag af Liquiderne emellan Robertsforss Bruks Herrar Intressenter
för åren 1819 till och med 1850, som utvisar huru mycket Bruket årligen
lemnad i utdelning:

År 1819.	I Effecter	7,110. — —
” 1820.	Dito	9,990. — —
	Contant	3,510. — —
		<u>13,500. — —</u>
” 1821.	Dito	3,300: 26. 3.
	I Effecter	5,490. — —
		<u>8,790: 26. 3.</u>
” 1822.	Dito	5,355. — —
” 1823.	Dito	5,430. — —
		<u>Transport 40,185: 26. 3.</u>

			Transport	40,185:	26.	3.
År 1824.	I Effecter	5,459:	12.	—		
	Contant	7,500.	—	—	12,959:	12. —
„ 1825.	Dito	13,725.	—	—		
	I Effecter	8,775.	—	—	22,500.	— —
„ 1826.	Dito	8,025.	—	—		
	Contant	5,475.	—	—	13,500.	— —
„ 1827.	Dito				22,500.	— —
„ 1828.	Dito				16,200.	— —
„ 1829.	Dito				7,500.	— —
„ 1830.	Dito				7,087.	24. —
Tillkommer 1822 på 1821 års utdelning					150.	— —

Riksg. R:dr 142,582: 14. 3.

Rätteligen utdraget betyga

Carl Bergwall,
Revisor.

E. J. Wulf,
Br. Inspector.

Bil. N:o 6.

Utdrag af BolagsLiqviderne med Robertfors Bruks Herrar Intressenter som visar utdelningen på Herr Krigsrådets $\frac{1}{2}$:del.

1819.	Utdelning	2,370.	—	—
1820.	Dito	4,500.	—	—
1821.	Dito	2,930.	8.	9.
1822.	Dito	1,785.	—	—
Tillkommer sedan 1821		50.	—	—

Riksg. R:dr 11,635: 8. 9.

Enligt Arrende-Contractet har Herr Krigsrådet under 10 års tid årligen erhållit 100 Sk@ Stångjern och 750 R:dr Contant som gör

1,000 Sk@ Stångjern öfverhufvudet à 24 R:dr .	24,000.
Contant	7,500.
	<u>31,500.</u> — —

Tillsammans på 14 år R:dr 43,135: 8. 9.

Rätteligen utdraget betyga

Carl Bergwall,
Revisor.

E. J. Wulf,
Br. Inspector.